

Központi
Elszámolóház
és Értéktár
(Budapest) Zrt.

Tájékoztató Befektetési szolgáltatók részére

A CO₂ kibocsátási egység ügyleteinek elszámolása

2009. november

1. Bevezetés

A tudósok többsége egyetért abban, hogy a klímaváltozásban és a globális felmelegedésben meghatározó szerepe van az emberiség ipari tevékenységének. A nemzetközi közösség – felismerve az ebben rejlő veszélyeket –, 1997-ben a Kiotói Jegyzőkönyv aláírásával kötelezettséget vállalt arra, hogy CO₂-kibocsátásukat egy korábbi bázisidőszakhoz képest 2008 és 2012 között meghatározott százalékkal csökkentik, vagy legalábbis nem növelik tovább. Bár a föld legnagyobb CO₂-kibocsátója, az Egyesült Államok egyelőre nem ratifikálta a jegyzőkönyvet, a megállapodás idén hatályba lépett, így a 2008-tól nemzetközi kötelezettséget jelent az összes EU-tagállam és számos további részes fél (pl. Oroszország) számára. A 2012-es év azonban nem a folyamat vége: ezt a szakaszt továbbiak követik majd 2013-tól, a remények szerint egyre több aláíró országgal és egyre nagyobb kibocsátáscsökkentési vállalásokkal.

Az Európai Unió igen erős környezetvédelmi elkötelezettségének köszönhetően még ennél is továbbmelve egy nemzetközi szinten önkéntes, de a tagállamok **számára kötelező 3 éves „Emissziókereskedelmi rendszer”**-t (Emission Trading System - ETS) indított el 2005. január 1-jén, mely 2007. december 31-ig tart. A Kiotói Jegyzőkönyvtől eltérően itt nem az egyes országok, hanem hat ipari ágazat CO₂-kibocsátó vállalatai, az ún. üzemeltetők tartoznak a vonatkozó jogszabály hatálya alá.

Az ETS-ben az üzemeltetők az államtól ingyenesen megkapják a kibocsátásukat közelítőleg fedező, kibocsátási jogokat megtestesítő CO₂-kibocsátási egységeket, melyekből a tényleges emisszióknak megfelelő mennyiséget a tárgyévét követő április 30-ig vissza kell szolgáltatniuk az állam számára. (A tényleges emisszió megfelelő eljárások alkalmazásával, hitelesítőintézetek tanúsítványa alapján állapítják meg.) A szabályozás igen szigorú: a CO₂-kibocsátási egységek késedelmes visszaszolgáltatása esetén az üzemeltető 40 €/tonnás büntetésre számíthat. A CO₂-egységeket tehát hiány esetén az üzemeltetőnek meg kell vásárolnia, míg az esetleges többlet pénzzé tehető.

Az ETS keretében számos tagországban már megjelentek a nemzeti szintű jogszabályok, üzembe álltak a CO₂-kibocsátási egységek nyilvántartására szolgáló kibocsátásforgalmi jegyzékek és az üzemeltetők számláira kerültek a CO₂-kibocsátási egységek.

Magyarországon 2005. május végén lépett hatályba az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló 2005. évi XV. törvény, amely a kereskedelem tág kereteit határozza meg. A tőkepiaci törvény - felismerve értékpapírokhoz való hasonlóságát -, **befektetési eszközként** határozza meg a CO₂-kibocsátási egységeket.

A piaci szereplők jelzései és a nemzetközi trendek alapján, a magyar piacon is igény van arra, hogy a CO₂-egység kereskedelme és az ügyletek elszámolása a már jól működő tőkepiaci szokványoknak megfelelően történjen. Ehhez kapcsolódóan a KELER, a hazai CO₂-kereskedelem elindulásával egy időben kezdi meg az ügyletek biztonságos elszámolását lehetővé tevő DVP-szolgáltatását.

2. A piac helyzete

Magyarországon a CO₂-egységek fizikai piaca a kibocsátásforgalmi jegyzék elindulásával alakulhat ki, 2005 végén, 2006 elején, ahol a befektetési szolgáltatóknak fontos szerep juthat. Az egységekre egyébiránt már eddig is számos forward ügylet kötött, melyek szintén a kibocsátásforgalmi jegyzék kezdete után teljesülhetnek. Az első elszámolási időszak végéhez közeledve, 2006 tavaszára várható a piac megélénkülése. Később várható a CO₂-egységek tőzsdei terméként (spot, derivatív) történő bevezetése is.

A KELER azonban már ezt megelőzően is szeretné elősegíteni a piac fejlődését azzal, hogy az értékpapírügyletekre már végezett **DVP** (Delivery vs. Payment) **elszámolást** kiterjeszti a **CO₂**.

ügyletekre is. A KELER, a tőzsdén kívüli ügyletek elszámolási modelljének kidolgozásával immár felkészült a tőzsdei kereskedelem és az aukció elszámolására is.

A tőzsdei ügyletek esetében a bankok, brókerek részvétele nyilvánvaló a kereskedelemben és az elszámolásban is, azonban a befektetési szolgáltatóknak a tőzsdén kívüli kereskedelemben is szerepet kell játszaniuk, mivel az ügyfelek csak az ő részvételükkel tudnak DVP-elszámolási szolgáltatást igénybe venni.

A befektetési szolgáltatók, a KELER és az ügyfelek szempontjából így a CO₂-ügylet ugyanolyanná válik, mint bármely más tőkepiaci ügylet.

Külföldön már több kereskedési platform elkezdte működését és számos ország tőzsdéje, elszámolóháza jelentette be vonatkozó szolgáltatással kapcsolatos terveit.

A piac kialakulásához szükséges, hogy a befektetési szolgáltatók felismerjék az emisszió-kereskedelemben rejlő lehetőségeket, és a potenciális ügyfeleiket is tájékoztassák erről.

Egy darab CO₂ kibocsátási egység egy tonna CO₂ kibocsátására jogosít fel, melynek a piaci ára az elmúlt 10 hónapban 7-29 € közötti sávban mozgott. Az ETS hatálya alá Magyarországon mintegy 250 üzemeltető fog tartozni, akik részére **évente** mintegy **30 millió tonna** CO₂ osztanak ki ingyenesen (ennek jelenlegi piaci értéke kb. 180 Mrd Ft). A teljes mennyiség 2,5%-a, kb. 4,5 Mrd Ft értékben állami aukció keretében értékesítenek, melynek kapcsán felmerült az állampapír-piaci aukció mintájára történő és a tőkepiaci infrastruktúrát igénybe vevő értékesítés lehetősége is.

A piac és így a KELER szolgáltatása a következő jogi és technikai feltételek teljesülése esetén indulhat el:

- A CO₂-kereskedelemmel kapcsolatos hazai rendeletek hatálybalépése,
- A magyar kibocsátásforgalmi jegyzék elindulása, az üzemeltetők részére történő ingyenes állami CO₂-kibocsátási egység juttatásának megtörténte,
- A KELER, a befektetési szolgáltatók és az egyéb érintettek számlanyitása a kibocsátásforgalmi jegyzékben,
- Befektetési szolgáltatók bekapcsolódása az elszámolásba (vonatkozó formaszereződés megkötése a KELER-rel).

A szolgáltatás nem csak a jövőben megkötendő ügyletek elszámolására használható: néhány üzemeltető már korábban kötött **forward ügyleteket** a kibocsátásforgalmi jegyzék indulását követő elszámolási időpontra. Miután ebben a két fél ebben megállapodott, ezek az ügyletek is elszámolhatók a KELER-en keresztül.

3. A kibocsátásforgalmi jegyzék

A CO₂-kibocsátási egységek elektronikus jelként a közhiteles és nyilvános kibocsátásforgalmi jegyzékben lesznek nyilvántartva. A jegyzék lehetővé teszi a számlán lévő kibocsátási egységek kezelését (tranzakciók indítása, nyomon követése, riportokhoz történő hozzáférés stb.).

Az EU minden tagországában egy-egy nemzeti kibocsátásforgalmi jegyzék fog működni, a közöttük történő kommunikációt és ellenőrzéseket egy „Community Independent Transaction Log – CITL” nevű központi kibocsátásforgalmi jegyzék fogja ellátni. A magyar kibocsátásforgalmi jegyzék üzemeltetője az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség (OKTVF).

A számlatulajdonosok számára a 25 nemzeti és a CITL-jegyzék kifelé egy egységként jelenik meg, mivel bárki¹ bármelyik, vagy akár az összes kibocsátásforgalmi jegyzékekben szabadon nyithat számlát, indíthat transzfereket, vagy végezhet más műveletet.

4. A potenciális piaci szereplők

CO₂-egységekkel kapcsolatos elszámolási szolgáltatását a KELER azon EU-beli befektetési szolgáltatók számára nyújtja, amelyek az adott szolgáltatásra vonatkozóan a KELER-rel formaszereződést kötöttek.

Mivel a potenciális piaci szereplők köre a termék specialitásaiból fakadóan szintén meghatározott, az alábbiakban foglaljuk össze, hogy a bankok, befektetési vállalkozások alapvetően mely főbb célcsoportok számára ajánlhatják fel szolgáltatásukat:

- Üzemeltetők,
- Egyéb vállalatok (amelyek csak később kerülnek szabályozba alá, pl. vegyipar, közlekedés),
- Intézményi befektetők (befektetési célból),
- Környezetvédelmi szervezetek és magánszemélyek (pl. törlési célból).

Az üzemeltetők végleges listája és a részükre juttatott CO₂-mennyiség várhatóan 2005 végén válik publikussá.

5. Az elszámolási modell

Az ügyletek elszámolási modellje a bruttó elvű DVP értékpapír-elszámolás analógiájára került kialakításra.

Az értékpapír OTC-elszámoláshoz képest a fő eltérés az, hogy a „kibocsátási egységi oldal” nyilvántartása és elszámolása a kibocsátásforgalmi jegyzékben fog megtörténni.

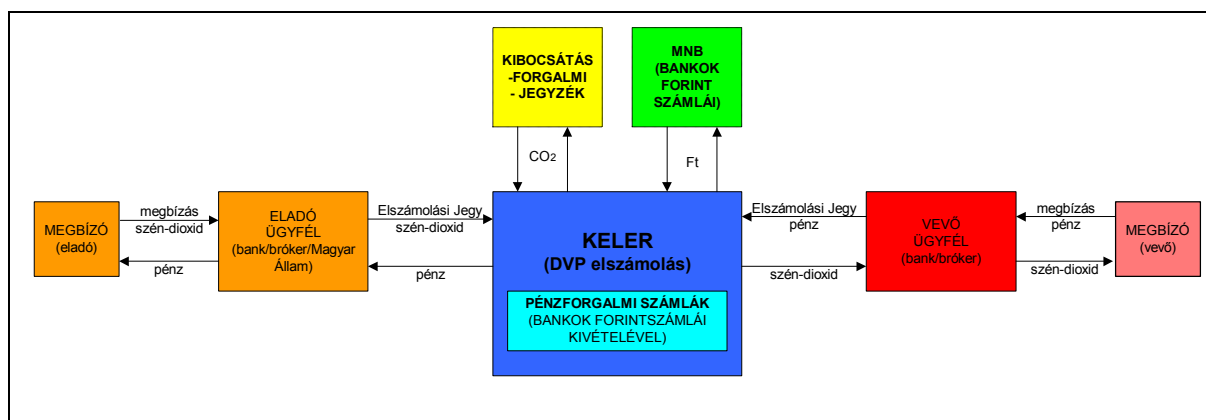
Az ügylet elszámolásának első lépéseként az eladó vagy annak befektetési szolgáltatója a KELER kibocsátásforgalmi jegyzékben vezetett számlájára transzferálja a kibocsátási egységeket, miközben a vevő vagy befektetési szolgáltatója a KELER által vezetett (kivéve bankok forintban levő számlája) pénzforgalmi számlára utalja a vételárat.

A befektetési szolgáltatók által beadott instrukciók (Elszámolási Jegyek) párosítását követően – kibocsátási egység és pénz fedezettség esetén –, a KELER a kibocsátási egységeket továbbtranszferálja a vevőnek vagy befektetési szolgáltatójának, míg ezzel párhuzamosan a pénzt átutalja az eladónak / eladó befektetési szolgáltatójának. A kibocsátási egység-oldali és a pénzoldali elszámolás KELER-en belüli összekapcsolásával tehát egy DVP-mechanizmus alakítottak ki.

Felmerült a KELER potenciális szerepvállalása a CO₂-kibocsátási egység majdani, tőzsdei terméként történő elszámolásában (ekkor ez ügyleteket is a befektetési szolgáltatók kötik), valamint az állam által szervezett CO₂-kibocsátási egység aukciókon is (ha azok lebonyolítása – hasonlóan az államkötvények elsődleges piaci kibocsátásához –, a tőzsde közreműködésével történne).

¹ 2005. évi XV. Tv. (az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről) 12. §: „A kibocsátási egység az Európai Gazdasági Térség tagállamai, az ott lakóhellyel rendelkező bármely természetes személy, illetőleg székhellyel rendelkező jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet részére szabadon átruházható.”

Az elszámolási folyamatot az alábbi ábra szemlélteti.

1. ábra: A CO₂-kereskedelem és -elszámolás modellje

A szolgáltatás indulásakor - az EU-szintű piac miatt -, euróban és forintban tervezzük az elszámolást, de piaci igény esetén később más devizában történő elszámolás is megvalósítható.

6. Az elszámolási folyamat lépései

Az elszámolási folyamat főbb lépései:

1. Adásvételi szerződés kötése az eladó és a vevő között (darabszám, ár, elszámolás napja, az elszámolás módja stb.).
2. Az eladó és vevő (pl. üzemeltető) megbízást ad bankjának vagy brókerének az ügylet elszámolására.
3. A két befektetési szolgáltató benyújtja az Elszámolási Jegyeket a KELER-be.
4. A KELER párosítja az Elszámolási Jegyeket.
5. Az instrukciókon szereplő teljesítési napig az eladó vagy annak befektetési szolgáltatója a KELER kibocsátásforgalmi jegyzékben vezetett számlájára transzferálja a CO₂-kibocsátási egységeket.
6. Az instrukciókon szereplő teljesítési napig a vevő vagy annak befektetési szolgáltatója a megfelelő KELER számlájára utalja a vételárat / bankok MNB-nél vezetett forintoszámlája esetében a KELER inkasszóval beszedi a vételárat.
7. A KELER fedezetet vizsgál CO₂-oldalán és a pénzszámlán.
8. Sikeres fedezetvizsgálat esetén a KELER, a vevő vagy befektetési szolgáltatója kibocsátásforgalmi jegyzékben vezetett számlájára transzferálja a kibocsátási egységeket, illetve
9. az eladó vagy befektetési szolgáltatója pénzszámlájára utalja át a vételárat, amellyel a teljesítés véglegesen és visszavonhatatlanul megtörténik.
10. Sikertelen párosítást/fedezetvizsgálatot követően megtörténik a pénz / és a CO₂ „visszarendezése”.

Ha sikertelen párosítás vagy fedezethiány miatt az elszámolás megghiúsul, akkor az ügylet egy új elszámolási nappal újból beadható elszámolásra a KELER-be.

A szolgáltatás elindulásakor titkosított faxon fog zajlani a KELER és a befektetési szolgáltatók közötti kommunikáció, de később a KID ez irányú fejlesztését is tervezi a KELER.